

PAGINA 3

‘Spijt dat mijn huwelijk ongeldig is verklaard’

PAGINA 5

‘Wij zijn vaak de laatste strohalp’

PAGINA 8

‘Kaaskop’ emigreerde naar het eiland van de goden

VERDER: Boven je eigen “ikje” uitstijgen ■ ‘Mijn zegen heb je’ ■ Werken in een stoere mannenwereld ■ De devaluatie van “de held” ■ ‘Raak me aan’ geeft houvast

Advocaat in de stad van vrede en recht:

‘We kunnen niet zomaar alle problemen de wereld uit helpen’

Mikel Delagrange is advocaat bij het Internationaal Strafhof in Scheveningen. Hij blijft perplex staan van de kracht die slachtoffers vinden om telkens weer op te staan en in rechtvaardigheid te blijven geloven.

‘Wat is het waard om te geloven in een oppermachtige God als die gelovigen aan hun lot overlaat?’ Dat zegt Mikel Delagrange in ‘zijn’ kerk, de rooms-katholieke Church of Our Saviour (Bezuidenhout). Die vraag dringt zich vaak aan hem op wanneer hij in het buitenland op werkbezoek is en gebedshuizen bezoekt waarin gelovigen weerloos om het leven zijn gebracht. Maar precies zulke ervaringen hebben het geloof van deze 38-jarige advocaat bij het Internationaal Strafhof gesterkt. ‘God vraagt juist van christenen om sociaal onrecht te bestrijden.’

Florida

Die levensopvatting dankt hij aan de ‘helden’ van zijn jeugd in de Amerikaanse staat Florida. ‘Ik heb altijd onderwijs gekregen van paters en nonnen. Stuk voor stuk heilige mensen die zonder tegenstrijdigheden of hypocrisie leefden, die armen hielpen en sociale rechtvaardigheid voorstonden. Net als Christus. Zij hebben mij geleerd wat het leven werkelijk zinvol maakt. De migratiegeschiedenis van mijn Cubaanse moeder en de dramatische levensverhalen van zoveel anderen die in Florida veiligheid en financiële zekerheid zochten, prikkelden me om internationaal recht te studeren. Ik hoopte dat ik – met de talenten die mij gegeven zijn – als advocaat van betekenis zou kunnen zijn.’

Mikel Delagrange luistert naar het leed van een Georgische vrouw.

In zijn professionele carrière begon Delagrange die zoektocht naar betekenis bij een Nepalese organisatie die verdwenen (lees: door de overheid vermoorde) mensen opspoort, en vervolgens bij een tribunaal in Cambodja. Totdat hij, alweer tien jaar geleden, de burelen betrok van het Internationaal Strafhof in Den Haag. ‘Ik werk bij de afdeling *Victims Participation and Reparations Section* (VPRS). We zoeken slachtoffers op in landen waar een conflict heeft plaatsgevonden en informeren hen over hun recht om deel te nemen aan een procedure tegen beklagden. We verzamelen verklaringen en – als het tot een veroordeling komt –

informatie om een schadeclaim in te dienen.’

Wonden

‘Het is betrekkelijk wat ik vanuit deze “stad van vrede en recht” voor de rechten van mensen kan betekenen’, benadrukt Delagrange. ‘Ook al is het vaak de enige kans voor slachtoffers om gerechtigheid te vinden, toch twijfelen ze dikwijls of ze aan een rechtsproces willen deelnemen. *Participation* heeft risico’s. Als je een einde wilt maken aan straffeloosheid, moet je hiervoor doorgaans de machthebbers ter verantwoording roepen. Slachtoffers die bij een dergelijk proces betrokken zijn, lopen mogelijk gevaar. Bovendien kan de situatie zich voordoen dat een proces, tegen de verwachtingen in, niet met een veroordeling eindigt.

Je kunt ook het nodige opmerken over de herstelbetalingen, het concept *Reparations*. Oorlogsleed valt niet te “repareren”, dat is een belangrijke les die ik in mijn werk geleerd heb. Geen enkel gerechtelijk proces zal iemands geliefde terughalen of de herinneringen aan een trauma uitwissen. Toch kan het afleggen van verantwoording, op een kleine manier, bij een misdadiger de ruimte vrijmaken om vergeving te vragen. Zonder vergeving geen vrede.’

Kracht

‘Dit werk heeft mijn geloof niet onberoerd gelaten’, stelt Delagrange als hem gevraagd wordt naar de impact van de verhalen van slachtoffers op hemzelf. ‘Je moest eens weten hoeveel gelovigen er vandaag de dag vermoord

worden. Veelal christenen, die trouwens ook onderling conflicten bloedig uitlechten. Waarom laat God dat gebeuren? Is er dan bewijs voor wat Jezus in zijn Bergrede beloofde? “Zalig zijn zij die vervolgd worden om de gerechtigheid, want voor hen is het Koninkrijk der hemelen...”

En toch geloof ik dat God in het leven naast ons staat. Ik blijf perplex staan van de kracht die slachtoffers vinden om telkens weer op te staan, verder te leven en in rechtvaardigheid te blijven geloven. Hoe kan dat? Is de bron van die kracht soms van goddelijke aard? Is het de ziel, Gods levensadem? Wat hen overeind houdt, houdt mij overeind. Laat ons, en christenen in ieder geval, dat goddelijke in elkaar naar boven halen. Stop niet bij Goede Vrijdag. Leef door naar Pasen!

‘Dit werk heeft mijn geloof niet onberoerd gelaten’

Mijn geloofsgenoten bij de internationale Church of Our Saviour (waar ik ook kerkenraadsvoorzitter ben) schenken me enorm veel liefde en inspiratie. Als het even tegenzit, halen zij mij uit de put. Dat is waar het in de kerk om moet gaan: omzien naar elkaar en niet alleen op zondag.

Ik vind het belangrijk om te beseffen dat we, hoe goed onze intenties ook zijn, niet zomaar alle problemen uit de wereld kunnen helpen. Wat dat betreft is het volgende gebed van de Amerikaanse theoloog Reinhold Niebuhr (1892-1971) leidend in mijn leven:

“God, schenk me kalmte om te aanvaarden wat ik niet kan veranderen, moed om te veranderen wat ik wel kan veranderen en wijsheid om het verschil hiertussen te zien.”

ROBERT REIJNS

Spiritualiteit van het Hooglied

Maria Flipse en Rienk Lanooy, predikanten van de kloosterkerk,

nodigen mensen met en zonder bijbelkennis of geloofsovertuiging uit voor een serie avonden over het Hooglied, een romantisch en haast erotisch bijbelboek waarin het genot van twee geliefden uitbundig wordt bezongen. God komt in het boek niet aan het woord of ter sprake. Of kun je zeggen dat de Liefde zich laat horen in de tweespraak van de geliefden? Naast het ‘gewoon lezen’ van teksten uit het Hooglied, bespreken meelezers hoe dit boek door de eeuwen heen is geïnterpreteerd. Foto: Marc Chagall, Verliefd paar (1925), Stedelijk Museum Amsterdam.

DO. 8, 15, 22, 29 OKT. 20:15-22 U.
KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 2.
AANMELDEN VIA 070 346 15 76.

Het Internationaal Strafhof is een permanent hof voor het vervolgen van personen die verdacht worden van genocide, misdaden tegen de menselijkheid of oorlogsmisdaden, zoals omschreven in het Statuut van Rome. Het Hof is in 2002 opgericht en zetelt in Den Haag. Inmiddels hebben 124 landen het statuut bekrachtigd. Tientallen landen hebben hun handtekening niet onder het verdrag gezet of hun handtekening herroepen, waaronder de Verenigde Staten. Deze landen willen zich niet houden aan de verplichting van het Strafhof om “zich te onthouden van daden die de doelstelling van een verdrag met voeten treden”.

Een innige omhelzing. Standbeeld in Rijswijk van beeldhouwer Gerard Brouwer (1951-2017).

Huidhonger serieus nemen

Menselijke aanraking, we kunnen niet zonder

In quarantaine krijgt ons mens-zijn het zwaar te verduren. In de afgelopen maanden zijn we gaan beseffen dat onze tastzin ons belangrijkste zintuig is. Laten we, zeker in de kerk, nooit onaanraakbaar voor elkaar worden.

W e zitten keurig op anderhalve meter. Als we opstaan om weg te gaan, valt iemand op de grond. Door twee man wordt hij omhoog geholpen en wordt er naar zijn welzijn geïnformeerd. Niemand heeft ook maar even gedacht aan 'afstand houden'. Deze coronaperiode bepaalt ons bij de meest wezenlijke vraag die ooit gesteld is: 'Mens, waar ben je?' In quarantaine krijgt ons mens-zijn het zwaar te verduren. Sommige mensen krijgen 'huidhonger': wat missen ze een omhelzing, een kus op de wang. Natuurlijk, ik las ook dat er mensen zijn die hopen dat ze na de corona verlost zijn van omhelzingen, van drie kussen (in de lucht) en verplicht aanhaken bij een polonaise. Maar... 'natuurlijk wil ik wel mijn goede vriendin

weer omhelzen', werd eraan toegevoegd. Zoals sommigen een leven zonder omhelzingen in het verschiets zien, concluderen optimisten dat de kerkdienst als 'samenkomst' zijn tijd heeft gehad. Corona heeft aangetoond dat er een 'markt' is voor het Goede Nieuws aan de keukentafel, per tablet of beeldscherm opgediend.

Geen taboe op aanraking

Het evangelie van Johannes, dat wel eens 'het meest spirituele' wordt genoemd, begint met een ergerniswekkende hamerslag voor alle spirituele optimisten. Niet alleen in woorden of hemelse gezichten liet God zich kennen. 'Het Woord is vlees (mens) geworden', schrijft de evangelist. Zeker, Jezus onderwijst wat in Wet en Profeten

van het grootste belang is. Maar minstens de helft van zijn 'onderwijs' bestond uit het genezen en zegenen van zieken, eten met randfiguren, het omhelzen van kinderen. Soms werden mensen er al gelukkig van als

'Goedbedoelde woorden blijven soms in de lucht hangen'

ze hem maar even mochten aanraken. Zo ervoeren al die mensen de barmhartigheid van God, het wonder van Gods omhelzende liefde. 'Handtastelijk heil' noemde een goede vriend van mij dat; in tijden van MeToo en corona ineens een omstreden term.

voor het verwijt dat hij of zij zich schuldig maakt aan grensoverschrijdend gedrag. Aanraking zou ook een zwaktebod zijn, waar men zich in het verbale contact tekort voelt schieten. Maar het kan toch niet de bedoeling zijn dat we in de kerk 'onaanraakbaren' voor elkaar worden. Bij de ziekenzalving of het geven van de zegen is het wel belangrijk dat de betrokkene weet wat er gaat gebeuren en daarmee instemt.

Goede woorden en daden

Ziek-zijn of psychisch aangevochten worden is vaak een eenzame worsteling. Veel goedbedoelde woorden – ook niet-religieuze – blijven in de lucht hangen. Maar de uitgestoken hand, de zegen op het voorhoofd of de schouder, de zalfolie op de huid, dat komt anders binnen. Dat alles komt niet in mindering op de kracht van 'goede woorden',

'Verlost van het verplicht aanhaken bij een polonaise'

wat de betekenis van het Latijnse woord zegenen is. Bij 'goede woorden' spreken hoeft ook niet direct aan levensbedreigende situaties gedacht te worden. Jezus omarmt de kinderen: jullie zijn gewenst! Of de onderwijzer die zijn hand op de schouder van een leerling legt en zegt: 'Ik weet dat je het kunt.' In het azc bad ik, hand in hand, met een diep ongelukkige Syrische vrouw het 'Onze Vader'. We verstonden elkaar niet, maar zochten samen houvast. In de media zal de discussie over distantie en nabijheid nog wel even doorgaan. Maar je mag toch hopen dat documentaires over vluchtelingenkampen en aangedaan onrecht niet slechts resulteren in handtekeningenacties. Het woord moet dáád worden; wie is gevallen moet worden opgericht.

ROB VAN ESSEN

advertentie

Algemeen Maatschappelijk Werk Cardia Bij vragen of problemen waar u zelf niet uitkomt

T 070 - 8008 348
Meer info www.cardia.nl/welzijn/maatschappelijk-werk

MET ANDERE OGEN

Verbeelding van gein

De gein van dit schilderij zit voor mij in het jongetje met zijn stokpaardje links onderin. Door zijn moeder wordt hij tegen zijn wil meegesleurd naar Jezus om door hem aangeraakt te worden. Veel ouders proberen hun kinderen met Jezus in aanraking te brengen, maar de leerlingen van Jezus berispen hen. Jezus koopt daarop van woede en zegt: 'Laat de kinderen tot mij komen, houd ze niet tegen, want het Koninkrijk van God behoort toe aan wie is zoals zij.' Deze woorden staan in het Duits bovenaan het kunstwerk. Vervolgens neemt Jezus de kinderen in de armen en zegent ze (Marcus 10:13-16). De discipelen staan er aan de rechterkant misnoegd bij. Centraal staat Christus. Hij kust een naakt kindje. Eromheen staan de moeders – het zijn er zeven – de vaders zijn afwezig. Als ik het goed geteld heb, zijn er twaalf kinderen. Het tafereel heeft iets onbekommerds; onbevange raakt Jezus het blote kindje aan. Heden ten dage zou zoiets al snel vragen oproepen. Door alle verhalen over misbruik zijn wij logischerwijs op onze hoede. Maar dat is ook verlies, want wat kan een eerlijke, spontane aanraking heilzaam zijn. Een zegen wordt een zegen door de lijfelijke aanraking.

Dit schilderij is gemaakt door Lucas Cranach de Jongere (1515-1586). Zijn vader, Lucas Cranach de Oude, was een vriend van reformator Maarten Luther. De theologie van de Reformatie speelt dan ook een grote rol in dit werk. Het laat zien dat wij net als dat jongetje met zijn stokpaardje niet zitten te wachten op Gods overvloedige liefde. Van nature verzetten we ons. Het vertelt ook dat het Koninkrijk juist voor kinderen is, die nog niets gedaan hebben om het te verdienen. De genade wordt verbeeld. Het Hebreeuwse woord voor genade is 'cheen'; ons woord 'gein' is ervan afgeleid. We leven van onverdiende gunst. Dat is de gein!

JAN VAN DER WOLF

Kerkelijke rituelen bij een echtscheiding

Trouwen voor de kerk, en scheiden dan?

Het huwelijk is een feestelijke gebeurtenis: we beloven elkaar trouw te blijven en spreken een blijmoedig ‘ja, ik wil!’ uit. Maar wat als die belofte geen stand houdt? Is er dan behoefte om dat ook in kerkelijk of religieus opzicht vorm te geven? *Kerk in Den Haag* sprak een katholieke en een protestantse vrouw die kerkelijk getrouwd en weer gescheiden zijn.

Het kerkelijk huwelijk is in de Rooms-Katholieke Kerk (RKK) een sacrament: een heilige en onverbreekbare band. Er bestaat wel de mogelijkheid om een huwelijk bij de kerkelijke rechtbank ongeldig te laten verklaren. Maar wat betekent dat voor de pastorale praktijk? Hoe leef je daar vervolgens mee verder? Anne-Marie vertelt over haar ervaring: ‘Na 33 jaar huwelijk zijn wij gescheiden. Mijn man kwam voor mij en onze kinderen volkomen onverwachts uit de kast toen hij vertelde dat hij homoseksueel was.’

Ongeldigverklaring

‘Ik was net een half jaar fulltime aan het werk in de pastorale zorg. In de hectische periode die volgde, had ik nauwelijks tijd om goed over de dingen na te denken. Vervolgens heb ik bij de kerkelijke rechtbank een ongeldigverklaring aangevraagd. Dat is een enorm confronterend en redelijk ingewikkeld proces, dat veel tijd en aandacht vraagt. Die ongeldigverklaring kreeg ik echter in korte tijd, want een huwelijk met een homoseksuele man kan in de ogen van de kerkelijke rechtbank vrij gemakkelijk als ongeldig verklaard worden. Achteraf gezien spijt mij dat. Homoseksualiteit wordt in de Rooms-Katholieke Kerk niet erkend als iets dat “normaal” of “gewoon” is. Achteraf voelt het als verraad, zowel naar mijn man als naar onze kinderen. Zo’n ongeldigverklaring zegt in feite: “er is nooit een huwelijk geweest” – eigenlijk is dat verschrikkelijk.

Deze ervaring heeft mij wel erg geholpen in mijn werk als geestelijk begeleider. Want ik merkte dat veel mensen met soortgelijke problemen rondlopen. Omdat ik er niet geheimzinnig over deed, was het voor anderen gemakkelijker om erover te praten. Ik kon hen helpen nadenken of ze de gang naar de kerkelijke rechtbank wel echt wilden maken.

Mijn ex-man heeft na de scheiding lang met een vriend samengeleefd die enkele jaren terug is overleden. En toen werd hij zelf dement. Ik heb geregeld dat hij in een verzorgingshuis vlak bij mij kon komen en nu ben ik sinds het najaar zijn mantelzorger. Hij ligt nu in een hospice, zijn einde is nabij. Maar door zijn dementie leeft hij in de veronderstelling dat hij in zijn gezin sterft. Onze liefde voor elkaar zit blijkbaar heel diep. Om pastorale ondersteuning heb ik tijdens de scheiding niet gevraagd, maar de manier waarop mijn ex-man en ik nu met elkaar omgaan, brengt mij in het reine in mijn persoonlijke relatie tot God.’

Erkenning

Gevraagd naar zijn ervaring vertelt Ad van der Helm, docent kerkrecht aan de Universiteit van Leuven en pastor van de parochie Maria Sterre der Zee: ‘Het rechtssysteem van de kerkelijke rechtbank bestaat uit een kerkelijk-juridische kant en een pastorale benadering, bedoeld om mensen verder te helpen.

Liefdesparen hebben deze slotjes ooit aan de leuning bij de Hofvijver vastgemaakt en de sleutels in het water geworpen.

Enkele keren per jaar bied ik pastorale ondersteuning aan mensen in een scheidingsproces. We voeren gesprekken, als zij dat willen bid ik met hen, en ook kunnen zij hun zorgen in een biechtgesprek bij God brengen. Betrokkenen hebben vaak behoefte aan erkenning van hun tekortschieten en zoeken naar een weg om op een goede manier met de scheiding om te kunnen gaan. Ik merk ook nogal eens dat er een negatief gekleurd beeld bestaat van de manier waarop de Rooms-Katholieke Kerk met scheidingen omgaat. Men vertelt bang te zijn om afgewezen te worden en niet goed genoeg (meer) te zijn: “Mag ik dan nog

‘Achteraf voelde de ongeldigverklaring als verraad’

wel in de kerk komen?’ Als ik dan met hen in gesprek ga, zeg ik dat de zorg voor hun persoonlijk heil – hun helling of geluk – altijd vooropstaat. Dan krijg ik nog weleens de reactie dat ze dat helemaal niet hadden verwacht. Gescheiden mensen gaan een proces in van verzoening met God, met zichzelf en met de gemeenschap. Pastores hebben een grote bevoegdheid om met deze problematiek om te gaan. Met name de pastoor heeft vanwege

het pastorale belang in de kerkelijke wet meer beslissingsruimte dan men soms denkt.’

Mensen die behoefte hebben om over hun scheiding te praten, nodigt Van der Helm uit om contact met hun parochie op te nemen. Hij benadrukt dat er zorgvuldig, prudent en met respect voor de persoonlijke omstandigheden naar betrokkenen wordt geluisterd en met hen wordt gesproken.

Scheidingsritueel

Anders dan in de RKK is het kerkelijk huwelijk in de Protestantse Kerken in Nederland (PKN) geen sacrament, maar een pastorale zorg die in de liturgie van het huwelijk vorm krijgt. Sinds een aantal jaren staan er in het dienstboek enkele voorbeelden van gebeden die gebruikt kunnen worden als ex-partners behoefte hebben aan een ritueel om hun scheiding ook religieus vorm te geven. Diverse Haagse voorgangers die wij spraken, bleken hier geen ervaring mee te hebben. Misschien heeft dat ermee te maken dat de voorbeelden in het dienstboek uitgaan van een liturgie waaraan beide partners deelnemen. Zoals een van de voorgangers het verwoordde: ‘Het zijn vaak vechtscheidingen en dan zal zo’n vraag niet snel opkomen.’

Open eind

De Haagse Els vertelt over een ritueel

dat zij zelf zo’n twintig jaar geleden heeft meegemaakt: ‘Ik was 29 jaar toen ik ging scheiden: een pijnlijk en langdurig proces dat veel verdriet en spijt kostte. Negen jaar eerder waren wij in de Gereformeerde Kerk getrouwd. Voor mij was dat veel belangrijker dan het wettelijk huwelijk.

‘Vrijspraak vragen van de ooit afgelegde gelofte’

Knielen doe je als protestant al niet vaak, maar bij de huwelijkszegen wel. Je buigt je hoofd en je knieën als teken van overgave aan degene die voor mij “de Onnoembare” is.

Twaalf jaar later kreeg ik een nieuwe relatie. Voordat wij over onze relatie een eenvoudige zegen zouden ontvangen – zonder huwelijksceremonie – wilde ik voor mijzelf een religieus ritueel om het falen van mijn eerste huwelijk alsnog religieus vorm te geven. Met Hans, een voor mij vertrouwde dominee en twee goede vrienden als getuigen, heb ik toen een korte liturgie bij mij thuis doorlopen. De vorm was in zijn eenvoud prachtig en emotionerend: een gebed dat ik zelf schreef en uitsprak en waarin ik vergeving vroeg voor mijn falen, bad om zegen voor mijn ex en mijzelf en om

vrijspraak van mijn ooit afgelegde belofte. Psalm 63 werd voorgelezen en we lazen het verhaal van Jacobs gevecht met de engel. Toen Hans vervolgens zijn hand boven mijn hoofd hield en de zegen uitsprak, ervoer ik dat heel intens.

Voor mij was dit ritueel enorm bevrijdend. Achteraf gezien was de scheiding in mijn ogen nooit helemaal afgerond, want ik had ook in de kerk de belofte gedaan hem trouw te blijven. Als je dat dan niet blijkt te redden, blijf je achter met een open eind. Je blijft met elkaar verbonden voor God – zo heb ik dat ervaren. Hoe kun je dan in een nieuwe relatie stappen?’

GREET KAPPERS

Vanwege de privacy zijn de namen van beide geïnterviewden gefingeerd.

De ex-man van Anne-Marie is inmiddels in alle rust en vrede overleden. Anne-Marie en een van hun dochters waren op dat moment bij hem.

WILT U REAGEREN, EEN ERVARING DELEN OF HEBT U EEN VRAAG? LAAT HET ONS WETEN.

HEEFT U BEHOEFTE AAN EEN (PASTORAAL) GESPREK OVER UW PERSOONLIJKE SITUATIE?

VIA KERKINDENHAAG.NL/ADRESSEN VINDT U CONTACTGEGEVENS VAN VEEL HAAGSE KERKEN EN GELOFGEMEENSCHAPPEN.

Goed nadenken over Groene Theologie

Wie wil meedenken over de relatie tussen theologie en een beter milieu, kan deelnemen aan leesgroepen over het boek *Groene Theologie* van Trees van Montfoort. Het werd in 2019 verkozen tot het beste theologische boek van het jaar. Van Montfoort wil daarmee bijdragen aan een christelijk-theologische herbezinning op de verhouding tussen God, schepping, natuur en mens. Het westerse christendom stelde dat de mens heerser is over de natuur. Van Montfoort verwoordt een andere kijk daarop en schrijft daarnaast over de eco(feministische)theologie. Er is een middag- en een avondleesgroep. Begeleiders zijn de predikanten Axel Wicke en Karl van Klaveren. Foto: gevelsteen aan de kosterswoning van de Houtrustkerk. Een hand draagt de fakkel met het heilige vuur over (inspiratie). Het hert staat symbool voor Christus.

VAN OKTOBER 2020 TOT MEI 2021. VR. 2 OKT. 20 U. BETHEL, THOMAS SCHWENCKESTRAAT 28. WO. 7 OKT. 15 U. HOUTRUSTKERK. INFO: 06 11 041 992.

Een zegen doet goed

‘Ik heb die handen nog dagenlang gevoeld’

‘Zegenen’ is misschien een kerkelijk woord, maar eigenlijk een gewoonte in het alledaagse leven. Het kan plechtig gebeuren, met handoplegging en met woorden uit de traditie. Maar het kan ook informeel, door iemand in de ogen te kijken en hartelijk te begroeten of te verwelkomen. Wanneer je iemand zegent, bevestig je hem in zijn bestaan.

Er was een ernstig auto-ongeluk gebeurd, waar twee jonge mannen bij betrokken waren. Een van hen kwam om, de ander was zwaargewond. De ravage was zo groot dat hun identiteit in eerste instantie verwisseld werd. Na een paar uur werd de echtgenote van de ‘overledene’

ik hen beiden. Ik legde hun de handen op en sprak de woorden: De Heer zegent je, behoedt je en geeft je vrede. ‘Ik heb die handen nog dagenlang gevoeld’, zei de vrouw later. De zegen had hen goed gedaan. Hoe dan? Dat is bijna niet in woorden uit te drukken.

Huiverig

Zegenen is het goede van God over iemand uitzeggen. Daarin zit ook het verschil met bidden. Als je voor iemand bidt, ga je naast die ander staan en richt je je tot God. Als je iemand zegent, ga je als het ware naast God staan en richt je je tot die ander. De oriëntatie verschilt: richting God of richting mens. Sommige mensen zijn daarom huiverig voor de zegen. In oorlogen zijn soldaten en wapens

gezegend. Dat gebeurde dikwijls ook nog aan beide kanten. Daarmee was de zegen een middel om God aan je kant te krijgen. Maar de kern van de

‘De Eeuwige zegent door onze handen’

zegen is niet dat God jouw plannen goedkeurt. Dat zit ook een beetje in de uitdrukking ‘Mijn zegen heb je.’ Maar bij de zegen gaat het erom dat God het goede met jou voorheeft. Dat is wat anders.

Zegenen heeft oude papieren. In Numeri 6 krijgen Aäron en zijn zonen, de priesters, woorden aangereikt waarmee zij de Israëlieten moeten

zegenen. Deze Aäronitische zegen klinkt geregeld aan het einde van een kerkdienst, maar ook andere zegenwoorden uit het Nieuwe Testament. Als voorganger beleef ik de zegen aan het einde van de viering als een intens moment. Ik kom achter de tafel vandaan om zo dichtbij mogelijk te zijn. ‘Ontvang de zegen, voor jezelf, voor ieder die bij je hoort en voor iedereen die op je pad komt.’ Sommige kerkgangers sluiten hun ogen en buigen het hoofd, anderen spreiden hun handen in een ontvangend gebaar. Als ik de zegen uitspreek, spreid ik altijd mijn vingers. Dat is een Joodse gewoonte. Daarmee zeg je: ik zegen niet zelf, maar de Eeuwige zegent door mijn handen heen. Dat gaat ook terug op Numeri 6: ‘Als zij mijn naam over het volk uitspreken, zal Ik ze zegenen’ (vers 27). Wij spreken alleen maar de naam van de Heer over mensen uit, maar het is God zelf die zegent. Of zoals Calvijn het uitdrukte: dan is God de Zegenaar in de zegenaar.

Gekend, gezien en geliefd

Zegenen is wellicht de mooiste manier om iemand te bevestigen in zijn bestaan. Mijn vrouw legde haar vader de handen op toen hij stervende was. Er zijn ook ouders die hun kinderen zegenen voor het slapengaan. Je laat merken dat iemand gekend, gezien en geliefd is door God en door jou. Door een zegengebaar wordt dat er-vaarbaar. Daarom is de lieflijke aanraking van belang. Zegenen kan plechtig gebeuren, met handoplegging en met woorden uit de traditie. Vaak is dat een indrukwekkend gebeuren. Maar het kan ook informeel, door iemand in de ogen te kijken en hartelijk te begroeten of te verwelkomen. Iemand bevestigen in zijn bestaan, kan door een zegen, maar ook door een groet. Toch is er ook een verschil; een groet is een intermenselijk gebeuren.

Wij mensen kunnen elkaar maar ten dele bevestigen. Onze onderlinge liefde is beperkt en vaak voorwaardelijk. Henri Nouwen noemde dat de tweede liefde, in onderscheid met de eerste liefde. Dat is de totale onvoorwaardelijke liefde van God. Bij een zegen spreekt vooral deze eerste liefde.

JAN VAN DER WOLF

‘In oorlogen zijn soldaten en wapens gezegend’

ervan op de hoogte gesteld dat haar man toch leefde en zij geen weduwe was. Een dag later was ik bij het echtpaar in het ziekenhuis. Na een korte ontmoeting – hij was aanspreekbaar – zegende

Oud-legerpredikant Martien Uittenbosch:

‘Niet vervloeken maar zegenen’

Na beëindiging van zijn dienstverband bij Defensie bezocht Martien Uittenbosch als geestelijk verzorger op vrijwillige basis zestien jaar lang Nederlandse gevangenen in het buitenland.

‘Een commandant vroeg mij eens, als predikant in de stoere wereld bij Defensie, of ik er niet voor kon zorgen dat de verwachte regenbuien zouden over drijven. Jawel, heb ik toen gezegd, maar dan vraag ik de duizend mannen die hier staan aangetreden allemaal te knielen en met mij te bidden.’ Martien Uittenbosch vertelt het met twinkende ogen. Hij zit vol met dit soort verhalen.

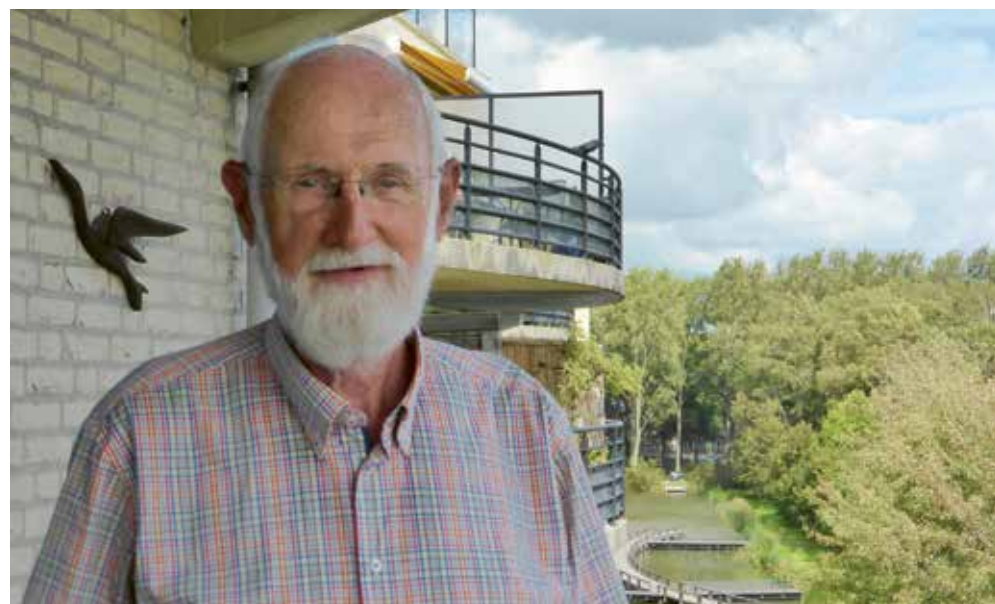
Brandhout

‘Na zes jaar gemeentepredikant te zijn geweest ben ik legerpredikant geworden bij de Landmacht in het Duitse Seedorf. Op de eerste dag in Seedorf kwam collega Jaap een bos bloemen brengen en zei terloops: ‘O ja, zondag ga jij voor en het moet over Leviticus gaan.’ Het lukte me in korte tijd een aardig verhaal te produceren.

‘Op zondag de keus: hardlopen in het bos of naar de kerk’

Drie collega’s zaten die zondag met hun gezinnen op de eerste rij; het leek wel een examen. Na afloop van de kerkdienst nam Jaap me apart en zei: ‘Dit was dus brandhout. Vergeet alles wat je hebt geleerd en sluit aan bij de jongens.’ Van hem heb ik veel geleerd.’

‘Als wij met een eenheid in het veld waren, vroeg ik de militairen wat hun favoriete muziek was en dan koos ik daar woorden uit die ik in verband

Martien Uittenbosch: ‘Ik heb twee oren en een hart en daar doe ik het mee.’

kon brengen met de Bijbel. Ze mochten op zondag kiezen: of een uur hardlopen door de bossen of deelnemen aan de kerkdienst. Aan het begin zei ik: ‘Niemand zit hier verplicht’, ik zette hun muziek aan en dan mochten ze weggaan als ze dat liever deden. Dat gebeurde natuurlijk niet. Ik vertelde een verhaal van vijf minuten en koos een lied dat mijzelf aansprak. Ik hield hun voor dat ze het mee mochten zingen, maar als zij dat niet deden zou ik het net zo lang zingen tot iedereen meezong.’ Zijn ogen sprankelen nog van plezier.

Kielhalen

Na zes jaar Seedorf ging Uittenbosch naar de kazerne in Havelte, waar hij ook lessen geestelijke verzorging gaf. ‘Op een keer kwam een geniepeloton van zo’n dertig militairen vloekend

en scheldend over hun sergeant binnen. Ik schreef al die negatieve woorden op een bord en zei: ‘Het is buitengewoon tragisch, maar ik zie dat jullie deze sergeant gaan kielhalen.’ Daar schrokken ze van: ‘Maar er is geen andere oplossing, of wel?’ Ik zei dat ik misschien wel een oplossing had, maar dat ze die waarschijnlijk niet wilden horen. Ja, dat wilden ze toch wel. Ik stelde toen dat als een van hen de moed zou hebben om te zeggen: ‘Sergeant, je bent een mooi mens!’ en dat ook werkelijk zou menen, dat dan de mooie kant van deze man naar boven kon komen. ‘Want deze sergeant is veel meer dan zijn ‘lelijke’ kant en dat geldt voor ieder van ons’, zei ik. ‘In plaats van vervloeken kun je kiezen voor zegenen: de ander het goede toewensen.’ Toen ging de deur open: de betrokken sergeant kwam zijn jongens ophalen. Op zijn vraag wat

wij gedaan hadden zei ik: ‘We hebben het over communicatie gehad.’ Het werd doodstil. Toen stond een van de militairen op, liep naar de sergeant toe en zei: ‘Sergeant, je bent een mooi mens!’ De sergeant verbleekte eerst en werd toen knalrood. Ik voelde de spanning en riep: ‘Mannen: etenstijd, wegwezen!’

Later vertelden zij dat de sergeant hen had voorgesteld om met elkaar te praten en dat het probleem daarmee uit de wereld raakte. Ik krijg nog kippenvel als ik eraan terugdenk. Het is belangrijk dat je de ander bevestigt in zijn bestaan, dat je hem serieus neemt, ongeacht de weg die hij gaat door zijn leven. Ik heb twee oren en een hart en daar doe ik het mee. God ziet om naar mensen en dat is ook mijn inspiratie en opdracht.’

Smokkelen

Na zijn dienstverband van 21 jaar bij Defensie werd Uittenbosch bij de stichting Epafras op vrijwillige basis geestelijk verzorger voor Nederlandse gevangenen in het buitenland. In eerste instantie zou hij acht weken per jaar op pad gaan, maar ‘dat liep uit de klauwen’. In die tijd deed hij ook wel ongeoorloofde dingen. Zo heeft hij eens duizend dollar in zijn schoenen een gevangenis binnengesmokkeld om een cel te kunnen kopen voor een verslaafde jongen. De jongen zou zijn gevangenschap alleen overleven als hij zonder anderen in zijn cel zijn straf kon uitzitten.

Uittenbosch is in de 16 jaar dat hij dit werk deed de hele wereld over gereisd, zoals naar Venezuela waar hij 72 gevangenen moest bezoeken. Op de vraag of hij daar geen overbevolkt hart aan overhield, zegt hij: ‘Ja, ik heb weleens in een hotel zitten janken. Maar ik had altijd mooie muziek bij me en ik zocht in de buurt van het hotel altijd een kerk op. Af en toe moest ik terug in de stilte om weer op te laden.’

GREET KAPPERS

Stadsgenoten zonder verblijfspapieren hebben het zwaar

‘De kerk kan deze mensen niet laten zakken’

Stek, de uitvoeringsorganisatie van de Protestantse Diaconie, biedt noodhulp aan Hagenaars die door corona in de problemen zijn gekomen. De hausse is over, maar voor een groeiende groep is noodhulp niet genoeg. De Commissie Bijstandszaken zoekt manieren om hen te ondersteunen. ‘Wij zijn voor mensen vaak de laatste strohalm.’

Het armoedeprobleem is er altijd. Soms lijkt het wat meer op de achtergrond, dan weer vraagt het alle aandacht. Zo nam bij de diaconale organisatie Stek in de eerste maanden van de coronacrisis het aantal aanvragen voor financiële noodhulp enorm toe. Het ging daarbij om de zogenoemde ‘broodnood’: Hagenaars die om wat voor reden dan ook geld nodig hebben voor de eerste levensbehoeften en daarvoor nergens anders terecht kunnen.

Noodhulp

De aanvragen komen terecht bij Stek-medewerker Jenneke van Veelen: ‘In de afgelopen jaren kregen we ongeveer 1000 aanvragen per jaar, maar dit jaar zaten we op 1 september al

‘Je houdt soms niet voor mogelijk wat mensen meemaken’

rond de 1100. Van die aanvragen waren er ongeveer 600 direct gerelateerd aan corona, bijvoorbeeld van mensen die hun werk waren kwijtgeraakt en de periode moesten overbruggen tot zij een uitkering kregen. Maar ook van sekswerkers – vaak van buitenlandse afkomst – die niet afdoende geregistreerd stonden en daardoor in financiële problemen kwamen. Inmiddels loopt het aantal aanvragen weer terug, maar we krijgen er nu ook nog die indirect aan corona gerelateerd zijn. Bijvoorbeeld van mensen voor wie een operatie is uitgesteld of die wachten op een juridische uitspraak en daardoor geldnood hebben.’

Bij noodhulp gaat het om een eenmalig maximumbedrag van 250 euro. Wanneer er meer nodig is, kan een aanvraag ingediend worden bij de Commissie Bijstandszaken (CBZ). Deze commissie valt onder de Diaconie van de Protestantse Kerk Den Haag, waarvan Stek de uitvoeringsorganisatie is. De commissie bestaat uit vijf personen met ieder hun eigen expertisegebied, zoals onderwijs, geestelijke gezondheidszorg en

Bivakkeren op een plantsoen bij het NWO-kantoor. Op de voorbijrijdende tram staat de reclamekreet ‘Verleg je grenzen’.

sociale zekerheid. Daarnaast is er een juridisch adviseur aan de commissie verbonden.

Nederig

Over het werk van de CBZ spreek ik met Fred Schippers en Marijke Mootz. Fred Schippers is sinds afgelopen juni voorzitter van de commissie en daarvoor was hij zes jaar commissielid. Hij heeft het stokje overgenomen van Marijke Mootz, die negen jaar lid was waarvan vijf jaar voorzitter. ‘De aanvragen komen via verschillende maatschappelijke organisaties bij ons binnen’, vertelt Marijke Mootz, ‘bijvoorbeeld via Vluchtelingenwerk, De Halte en het Wereldhuis. Ook werken we samen met andere sociale fondsen in de stad.’ Het zijn geen eenvoudige verhalen waarover ze beslissingen moeten nemen. Schippers: ‘Je krijgt soms levensgeschiedenissen voorgeschoteld

waarbij je het niet voor mogelijk houdt dat mensen dat allemaal meemaken. En dan moeten wij gaan bedenken of we ze geld zullen geven. Daar word je wel nederig van.’

Ambulance

Schippers en Mootz zien onder de aanvragers de groep oudere ongedocumenteerden groeien. Het probleem bij deze groep is dat ze nergens geregistreerd staan. Formeel moeten ze terug naar hun land van herkomst, maar als dat niet lukt of niet gebeurt, blijven ze onder de radar. Zolang ze werk hebben – vaak van baantje naar baantje – redden ze het, maar bij ziekte kunnen ze nergens terecht. Fred Schippers: ‘Organisaties die gerelateerd zijn aan de overheid kunnen weinig doen voor deze groep. Wij vinden dat we als kerk hierin een specifieke verantwoordelijkheid hebben;

we kunnen deze mensen niet laten zakken.’ Marijke Mootz vult aan: ‘Wij zijn in feite de ambulance. Als iemand op straat ligt, vraag je ook niet eerst wat die persoon misschien voor slechte dingen heeft gedaan. Nee, dan help je. Wij zijn voor mensen vaak de laatste strohalm.’

‘Bij ziekte kunnen ze vaak nergens terecht’

Tegelijk zit daar ook een groot knelpunt. Schippers: ‘De perspectiefvraag is heel belangrijk. Het gaat altijd om tijdelijke ondersteuning, want de Diaconie kan het zich niet permitteren om als permanente bijstand te functioneren. We geven een

eenmalig financieel zetje; het is belangrijk dat iemand daarna weer op eigen kracht of met hulp verder kan. Het probleem van de oudere alleenstaande ongedocumenteerden is dat ze structureel vaak steeds meer zorg nodig hebben, maar die niet kunnen krijgen. Onder andere in samenwerking met het Wereldhuis – de ontmoetingsplek voor ongedocumenteerden – proberen we manieren te vinden om deze mensen te ondersteunen.

Ondanks de zware problematiek waar de commissieleden in het werk mee te maken hebben, zijn ze hoopvol. Schippers: ‘Regelmatig horen we van instanties terug hoe het met de mensen gaat die we geholpen hebben en dat valt meestal niet tegen. Dat geeft de burger moed.’

IRNA VAN DER WEKKE

Theater: ‘Zonen van Abraham’

De acteurs Raphael Rodan and Sahand Sahebdivani.

Voorstelling over de Koerdisch-Iraakse broers Adil en Samir. Ze doen hun laatste nachtdienst als schoonmakers van een bordeel in de Amsterdamse rosse buurt. De een waardeert de westerse vrijheden, de ander mist de religieuze thuiscultuur. Ze staan op het punt om terug te keren naar Irak, om hun moeder die onlangs is overleden een waardig afscheid te geven. Terwijl ze schoonmaken en het op handen zijnde vertrek bespreken, wisselen ze hun

ervaringen uit over de vlucht, westerse waarden, oosterse normen, uitsluiting, assimilatie en het immense interne conflict dat ze beiden ervaren. Zoals in veel bijbelverhalen zijn ze aan elkaar verbonden door broederschap, maar hun uiteenlopende visie stelt die band behoorlijk op de proef.

VR. 9 T/M ZO. 11 OKT. KAARTEN, TIJDEN: THEENGLISHTHEATRE.NL.

Filosofie van het boerenverstand

Middag met filosoof en humanist Jan Warndorff. Hij schreef een ‘filosofie van het boerenverstand’ met als motto: zie van zoveel mogelijk, zoveel mogelijk te houden. Volgens hem is het leven een wonderbaarlijk mysterie, iets wat wij niet begrijpen. Dat geldt voor iedereen. Daarom is het goed om ons niet-begrijpen volmondig te erkennen. Het relativiseert de gewelddadige waarheidsclaims van religie, wetenschap en politiek, en geeft aan

alle mensen gemeenschappelijke grond onder de voeten. Jan Warndorffs filosofie is onder andere geïnspireerd door het boeddhisme en door de vermaarde Spaanse filosoof José Ortega y Gasset (1883-1955).

ZA. 31 OKT. 15 U. € 8. HOUTRUSTKERK, BEEKLAAN 535. AANMELDEN: ADRIAAN KELLER, 06 15 863 626.

Rooms-Katholieke kerken

Parochie Maria Sterre der Zee. Info: rkdennaag.nl
Centrum. Jacobus de Meerdere-kerk, Parkstr. 65a. Nederlands: zo. 10.15 u. en 17 u.
Schilderswijk. Marthakerk, Hoefkade 623. Za 19 u. Zo. 09.30 u.
Haagse Hout. Paschaliskerk, Wassenaarseweg 53. Zo. 11 u.
Bezuidenhout. OLV van Goede Raad, Bezuidenhoutseweg 153. Woe. 12.30 u.
Marlot. Onbevlekt Hart van Maria, Bloklandenplein 15. Za 17 u. Zo. 9.30 u.
Zeeheldenbuurt. Ignatiuskerk, Elandstr. 194. Zo. 11u.
Regentessekwartier. Agneskerk, Beeklaan 188. Nederlands: za. 20 u. en zo. 10 u. (om de week Spaans of Nederlands)
Scheveningen. Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233. Di. 9 u. Za. 17 u. Engels: 2de en 4de za. 18 u. Zo. 10 u.
Parochie De Vier Evangelisten Info: rkparchiedevierevangelisten.nl
Valkenbos. Titus Brandsmakerk, Kamperfoeliestr. 279. Vrij. 10 u. Zo. 10.30 u.
Loosduinen. Kerk Maria van Eik & Duinen, Loosduinse Hoofdstr. 4. Di. 10 u. Za. 17 u. (even maanden). Zo. 10 u.
Waldeck/Kijkduin. Pastoor van Arsker, Aaltje Noorderwierstr. 4. Do. 10 u. Vrij. 9 u. Za. 17 u. (oneven maanden). Zo. 10.30 u.
Leyenburg. Emmauskerk, Leyweg 930. Za. 13 u. Zo. 10 u.
Diverse Rooms-Katholieke kerken
Rijswijk. Bonifatiuskerk, van Vredenburgweg 69. Zo. 11 u. Kerk van Benedictus en Bernadette, Sir Winston Churchillaan 372. Zo. 9.30 u.
Deutsch. Badhuisweg 35a. Zo. 10.30 u. English. Bezuidenhoutseweg 157. Zo. 10 en 17.30 u. Français. Stoeplaan 4, Wassenaar. Zo. 17 u.

Kerken met vaste voorgangers

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Zo. 8:30 u. Heilig Avondmaal. Zo. 10:30 u. Contemporary & Traditional (Holy Communion) Service, 4de zo. Anointing & Prayer for Healing. Zo. 17 u. Wellspring Service, 4de zo. Choral Evensong.
American Protestant Church Esther de Boer van Rijklaan 1. 9:45 with praise band. 11:15 with organ and choir.
Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7. Zo. 4, 18, 25/10 10 u. eucharistie, 11/10 Oogstviering
Exoduskerk Beresteinlaan 263. Zo. 10 u.
Vredkerk Maartensdijklaan 126. Arabisch: za. 19 u. Nederlands: zo. 10:30 u.
Baptistengemeente Vier Heemskinderenstr. 91. Zo. 10 u.
Leger des Heils Ambachtsgaarde 198. Zo. 10:30 u. met muziekcorps.
Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170. Zo. 9:30 u. met zang en muziek. apgen.nl.
Zevendedagsadventisten Robijnhorst 197. Zo. 10 u. bijbelstudie, 11 u. dienst.
Quakers Stadhouderslaan 8. Zo 10:30 u. stille samenkomst.

Het maandblad bij u in de buurt?

Wilt u dat dit blad iedere maand in uw buurtwinkel of bibliotheek komt te liggen? Neem dan contact op: info@kerkinderhaag.nl of 06 123 130 53.

Kerken van de Protestantse Kerk Nederland (PKN)

Kerkgebouwen	Tijd	4 oktober	11 oktober	18 oktober	25 oktober
Lukaskerk Om en Bij 2.	10.15	ds Fokke Fennema	ds Arjen Cuperus	ds Christiaan Donner, kringviering	ds Jannet van der Spek
Duinzichtkerk V. Hogenhoutlaan 89	10.00	ds Ad van Nieuwpoort	ds Ad van Nieuwpoort	ds Ad van Nieuwpoort	ds Leo de Leeuw
Christus Triumfatorkerk Julia v. Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker, HA	ds Jaap van den Akker	ds Aarnoud Jobsen	ds Mark van der Laan
Pax Christikerk Vlamburg 2	10.30	ds Bettelies Westerbeek	Open Doors	ds Arenda Haasnoot	ds Peter Bakker
De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds Dennis Verboom	X	ds Fokke Fennema, HA	ds Rob van Essen
Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Giel Schormans, HA	ds Jantine Veenhof	ds Jantine Veenhof	ds Willem Jan de Hek
Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	ds Axel Wicke, HA	drs Jan Greven	ds Olivier Elseman	ds Martine Nijveld
Maranathakerk 2e Sweelinckstr.156	10.30	Jenne de Haan	ds Casper van Dongen	ds Erika van Gernerden	ds Olivier Elseman
Noorderkerk Schuijstr. 9-11	10.00	ds Anneke Mooi	ds Anneke van Mansum-Hoogenboezem	ds Geertje Zomer	ds Petra de Nooy
Bosbeskapel Bosbesstr. 5	10.00	ds Martin Koster	ds Klaas Wigboldus	ds Theo Hettema	ds Martin Koster
Abdijkerk Willem III-str. 40	10.00	ds Michiel Aten	ds Wietske Verkuyl	ds Nicolle Pronk	ds Michiel Aten
Houthaghe Toon Dupuisstr. 10	10.00	ds Theo Koelewijn	ds M. Burema	C. Scheen	J. de Haan
Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Jacob Korf	ds David Schiethart	ds Klaas Wigboldus	ds Nel van Dorp, S&T
Bethelkerk Scheveningen J. Kokstr.173	10.00 17.00	ds Gerco Lock	ds Gerco Lock Dienst aan Zee	ds A. Mak	ds Gerco Lock
Oude Kerk Keizerstr. 8	10.30 17.00	ds A. van der Plas Israëlzondag	ds Barend Weegink DaZ in Bethelkerk	ds Jan Maasland	ds Barend Weegink
Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Jan Maasland	ds Charlotte van der Leest	ds Roel de Meij Mecima	ds Jacob Korf, S&T
Pr. Julianakerk Tesselsestr. 6	10.00	ds Dirk-Jan Thijs, HA	ds A. Knevel, 2.0 dienst	ds Wim Scheltens	ds F. van den Bosch
De Toevlucht Laan v. Hoornewijk 140	10.00	ds Attie Minnema	ds Attie Minnema, Werelddiaconaat	ds Rob van Essen	ds Reinhard van Elderen
De Leidraad Harriët Freezerhof 28	09.30	ds Ies de Jong	ds Fulco de Vries Bouwstra	ds Maarten Hameete	ds Ton Zoutman
Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds C. van Ekris ds Bert Karel Foppen	ds Bert Karel Foppen ds P. van Trigtr	ds A. Jonker ds J. van der Meijden	ds J. Hoek ds Bert Karel Foppen
Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Hans le Grand	ds Karl van Klaveren	ds Marthe de Vries
Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Rienk Lanooy	ds Marja Flipse, doop	ds Rienk Lanooy	10.30: ds Marja Flipse, cantate
Ev. Lutherse Gem. Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Jannet van der Spek HA	ds Marianne van der Meij	ds Hanneke Allewijn	naar Lucaskerk
Église Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out, NL	pasteur Hartman Out, Sainte-Cène	pasteur Liesbeth van Hilten-Matthijsen	pasteur R. Bennahmias
Koningkerk Br. Ingenhoseslaan 4 Voorburg	10.00	ds Els van der Wolf-Kox	X	ds Els van der Wolf-Kox	X

Overige kerken

Kerkgebouwen	Tijd	4 oktober	11 oktober	18 oktober	25 oktober
Deutsche Ev. Gem. Bleijenburg 5	10.30	pfr Thomas Vesterling	pfr Thomas Vesterling	ds Ulrich Thöle	pfr Thomas Vesterling. 31/10, 18u. Reformati- onsfest met pfr Thomas Vesterling, Lydia Bölle
Doopsgezinde Gem. Paleisstr. 8	10.30	ds Marijn Vermet intrededienst	ds Harry Schram	ds Marijn Vermet	ds Liesbeth Kromhout
Ekklesia Brouwers- gracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	de Nashville verklaring	X	Thema: omgaan met een beperking
Ev. Broedergem. Hernhutters Chasséstr. 1	10.00	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	br Dyoemati Toemin, zr Christine Welschen	11u jongerenviering
Haagse Dominicus Th. Swenckestr. 30	10.30	Thema: Woorden voor het woordeloze – Rumi, Ab de Gruijter	X	Thema: Vasalis, Willem van de Meiden	X
Indon. Ned. Chr. Kerk, Marcuskerk Jan Luijkenlaan 92	13.30	ds Hendri Sendjaja	ds Maria Winckler- Huliselan	ds Stanley Tjahjadi	ds Maria Winckler- Huliselan
Kruispuntgem. Hofzichtlaan 115	11.00	ds Theo Hettema	X	Jaap Theunisz	X
Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Jannie Nijwening	ds Reinhold Philipp	ds Antje van der Hoek	ds Reinhold Philipp
Geref. Kerk Vrijgemaakt Duinkerstr. 1	10.00	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Bart Noort	Dick Groenendijk
Haga Leyweg 275	10.00	pastor Willy Hoogendoorn	X	ds Yvonne Schoonhoven	X
HMC Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor Conny Hofschreuder	ds Irene Visser	pastor Conny Hofschreuder	pastor John Batist
HMC Antoniushove Banninglaan 1 Leidschendam	10.30	pastor Bertus Wessel	X	pastor Bertus Wessel	X
Franciscuskerk N. Broeckhuijsenstr. 23	10.30	pastor Tomas van Driel	pastor Mieke Speckens	ds Joop Zuur	pastor Nanda de Hoop
Clarakapel Vijgenstr. 43	10.30	pastor Sjef Smit	pastor Marie Thérèse van der Loo	ds Mineke Kroes	pastor Rien Leijdekker

Symbolen: ♪ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * zie website van de kerk; HA Heilig Avondmaal; S&T Schrift en Tafel
☞ voorganger met preekconsent; ☒ kerkelijk werker; ☒ proponent (ds i.o.); ☞ missionair pionier

advertenties

ENGELN & SPOOR
UITVAARTVERZORGING

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELNENSPOOR.NL - WWW.ENGELNENSPOOR.NL

HET CLINGENDAELHUYNS - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

Firma A. H. Kerkhof & Zon
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:
• levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra naar uw keuze met ons advies, bijvoorbeeld:
• Ad Patres Frederik Hendriklaan 7 's-Gravenhage (Statenkwartier)
• diverse andere uitvaartcentra in 's-Gravenhage en omstreken
• bij begraafplaats of crematorium

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

want met afscheid begint herinnering

Van Der Helm
uitvaartzorg

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

AGENDA OKTOBER

Op kerkinderhaag.nl staat actuele informatie over activiteiten die online of in levenden lijve bijgewoond kunnen worden. Ga naar kerkinderhaag.nl/activiteiten voor een overzicht van alle activiteiten per dag.

Meditatie

Bij binnenkomst is er thee en muziek. Daarna, na het luisteren van de klankschaal, twintig minuten stilte-meditatie.

Info: Joke Hoogakker, 070 365 17 45.
1ste en 3de woe. 16:45 u. ■ Houstrustkerk

Erik Borgman

College door theoloog prof. Erik Borgman over zijn boek *Alle dingen nieuw* (2020), het eerste seriedeel over theologie voor de 21ste eeuw. Daarna facultatief een lunch. Aansluitend een gesprek over de mogelijke bijdrage van zijn theologie voor het hedendaagse geloofsleven. Opgave: dezinnen.nl
Za. 3. College 10:30-12:30 u. Facultatief: Lunch. Gesprek 13-14:15 u. € 12,50. ■ Chr. Triumfatorkerk

Cinema

Filmavond met nagesprek. 'Shoplifters' (2018, 121 min.) gaat over een arm en hecht Japans gezin dat rondkomt van winkeldiefstal. Het gezin wordt de vraag voorgelegd om een weeskind te adopteren.

Vr. 9. 20 u. ■ Buurt-en-kerkhuis Bethel

Zinzoekers

Maandelijks avond voor 20-30'ers. Een maaltijd met tussen de gangen een meditatie moment. Na 20 u. voor wie wil 'Wee Sing', een half uur zingen, stilte, kaarsje branden. Aanmelden uiterlijk de zondag ervoor: jeltsje@zinzoekers.nl
Ma. 12. 18:30-20 u. € 5 ■ Huiskamer van Stek, Parkstraat 32

Orgelconcert

Francesca Ajossa uit Italië bespeelt het Reichner-Bätz orgel van de Abdijkerk. Opgave: abdijkerk.info
Za. 24. 15:30 u. ■ Abdijkerk

Joodse muziek op Simchat Thora

De organisten Gerben Mourik (Gouda) en Bert van Stam (Maranathakerk) geven op 11 oktober een gezamenlijk concert. Het thema is 'joodse muziek'. Op die dag is het in het jodendom Simchat Thora, 'Vreugde der wet'. Behalve toepasselijke werken uit de orgelliteratuur spelen ze ook improvisaties, geënt op joodse motieven. Beide organisten hebben hun sporen verdiend als improvisator.

Zo. 11 OKT. 17-18 U. MARANATHAKERK, 2DE SWEELINCKSTRAAT 154.
INFO: MARANATHAKERK.NL

Job en zijn lijden

Drie avonden over het wijsheidsboek Job, over het lijden en het onrecht van de onschuldigen. In het boek wordt verteld hoe Job op de proef wordt gesteld en de ene ellende na de andere overkomt. Hij gaat erover in gesprek met drie vrienden, maar voelt zich verlaten en raakt in een diepe crisis. Dan komt God aan het woord die Jobs lijden niet onverschillig aanziet.

DATA, SPREKERS:

15 OKT. VICARIS J. RIVADENEIRA ALDAS.
29 OKT. DIAKEN H. VAN ZOELLEN.
12 NOV. PASTOOR D. LANGERHUIZEN.
20 U. PASTORIE JACOBUSKERK, WILLEMSTRAAT 60.

Kerk in Den Haag bij u in de bus?

Wilt u dat KDH iedere maand bij u wordt thuisbezorgd? Neem een postabonnement. 10 nummers voor € 22,50. Opgave per e-mail: info@kerkinderhaag.nl Of bel: 06 123 130 53.

FOTOGRAFIE: GREET KAPPERS

Hoe geloof je in Den Haag?

Hoe ga je tegenwoordig als christen door het leven? De spirituele handleiding van theoloog Thomas van Kempen (ca. 1380-1471), *De Navolging van Christus*, blijft een gewild naslagwerk. Vandaag de dag dragen miljoenen protestantse en rooms-katholieke jongeren de slogan uit 'What Would Jesus Do?'. Een bezinning op de vraag wat Jezus ons leert over hoe je in het leven kunt staan. Deze vraag is leidend in een avond onder leiding van Ad van der Helm en Elsa Eikema.

Van der Helm is priester en universitaire hoofddocent kerkelijk recht. Eikema is hbo-theoloog en de drijvende kracht achter het Graceland Festival en De Kerklozen, een netwerk van gelovigen zonder kerk. Initiatief van de Christus Triumfatorkerk, de Duinzichtkerk en De Zinnen.

DI. 6 OKT. 20 U. CHR. TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154. AANMELDEN NIET NODIG.

Ad van Nieuwpoort blaast het stof af van bijbelverhalen

Sommige bijbelteksten zijn zo bedolven onder vooroordelen en misverstanden, dat het geen kwaad kan om opnieuw naar ze te luisteren. Die gedachte bracht Ad van Nieuwpoort, de nieuwe predikant van de Duinzichtkerk (Benoordenhout) tot het initiatief 'meelezen met de predikant'. In een uur wordt de tekst gelezen die in de kerkdienst van de aanstaande zondag centraal staat. Vanuit een directe vertaling uit de grondtekst probeert hij met meelezers om het stof van de teksten af te blazen en op het spoor te komen van wat de tekst vandaag de dag te zeggen heeft. Voor deelname is bijbelkennis niet nodig.

WOE. 7, 14, 28 OKT. 14 U. DUINZICHTKERK, VAN HOGENHOUCKLAAN 89-91. AANMELDEN: ADVANNIEUWPOORT@DUINZICHTKERK.NL

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDERHAAG.NL WEBSITE

Oktober 2020, jaargang 23, nr. 229

Uitgever: Protestantse Kerk te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de Rooms-Katholieke parochies Maria Sterre der Zee en De Vier Evangelisten.

Contact: redactie@kerkinderhaag.nl.
Tel. 06 123 130 53
hoofdredactie@kerkinderhaag.nl
Tel. 06 4626 69 64
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Irna van der Wekke (tekstredactie), Robert Reijns (eindredacteur), Henk Baars, Henriëtte Boerma, Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Marijke Witteman, Jan van der Wolf.

Medewerkers: Pieter van Schouwenburg (vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv
Website: ISI Media, isimedia.nl

Advertenties:
kerkinderhaag.nl/adverteren
adverteren@kerkinderhaag.nl
06 123 130 53 (Robert Reijns)

Los postabonnement:
€ 22,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkinderhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Aandacht voor huiselijk geweld

Door de coronacrisis zitten meer mensen thuis, dicht op elkaar. Dat kan zorgen voor stress, spanning en soms onveilige situaties. Wat kun je doen als er vermoedens zijn van huiselijk geweld? Over dit thema houdt de Maatschappelijke Kerk een digitale bijeenkomst. Een expert geeft advies. Pastor Chief Thaddeus A. Osuji vertelt daarnaast over het project 'Awareness raising domestic violence' van de Reach Foundation, bedoeld om huiselijk geweld onder de aandacht te brengen van internationale en migrantenkerken. De Maatschappelijke Kerk is een initiatief van de rooms-katholieke stichting Mara en de protestantse kerkenorganisatie Stek.

MA. 26 OKT. 19-20 U. AANMELDEN EN LINK VIA ANDREA@MARAPROJECTEN.NL

VERSE THEOLOGIE HELDEN

Arjen HELD, welkom thuis', stond er op het spandoek in het stadion tijdens de eerste wedstrijd van het seizoen. Het was een eerbetoon aan de voetballer Arjen Robben, die als een verloren zoon door zijn oude club FC Groningen in de armen werd gesloten. Dat door een blessure de held zijn heldendom slechts 29 minuten gegund was, deed daar niets aan af. Misschien maakt het hem juist sympathieker. De held die tegelijkertijd een antiheld is en strompelend het strijdgevoel van de krijtbelijnde arena moet verlaten.

Ik moest denken aan de helden uit het boek *Mijn held en ik*, dat elf Remonstrantse predikanten schreven. Iemand raadt het me aan. Zelf had ik het niet uit het boekenschap gepakt, omdat ik met het begrip 'held' niet zo uit de

voeten kan. Bij een held denk ik aan iemand die met gevaar voor eigen leven anderens leven wil redden, zoals deze zomer de Pool Marcin Kolczynski deed in de zee bij Julianadorp. Hij liet het leven erbij. Maar het begrip is gedevalueerd. Bij de zorgverleners op de ic's kan ik me er nog iets bij voorstellen, maar waarom mensen die gewoon hun werk doen – politieagenten, leraren, vakkenvullers – helden zijn, begrijp ik niet. Op een goed moment heetten zelfs de coronathuisblijvers thuisblijfhelden. Dan kan ik de associatie met het begrip pantoffelhelden niet weerstaan.

Zo blijft er van het woord 'held' niet veel over, maar dat maakt het genoemde boek zo aardig. De helden die daarin aan het woord komen, zijn meestal helemaal geen helden in de sfeer van de oorspronkelijke betekenis 'dappere man'. Niet alleen omdat ook vrouwen de hoofdpersoon vormen, maar ook omdat veel van de

zogenaamde bijbelse helden, het begrip held(in) eigenlijk nauwelijks verdragen. Geen bijbels personage of er kleeft wel een smetje aan. Geen dappere krijger of hij heeft een achilleshiel. Eigenlijk kent de Bijbel maar één held en dat is de Eeuwige zelf, en laat die zich nu net telkens aan het zicht onttrekken als onze spandoeken voor hem te opzichtig worden. Liever verkeert hij bij de antihelden en verlaat het speelveld via de zijlijn. Hij heeft dan ook geen eigen hoofdstuk gekregen.

Wel komen elf andere helden aan de orde, en het aardige is dat het niet de voor de hand liggende namen zijn: geen Abraham, Mozes of David, geen Petrus of Paulus. Wel Lea, Jakob, Simson, de naamloze dichter van Psalm 8 (ook al staat er David boven), het meisje van Hooglied, Ezechiël, Johannes de Doper, de bloedvloeiende vrouw, Judas, Tomas en de stadsecrataris van Efeze. Ze passeren de revue in een

persoonlijk gesprek van de auteur met zijn of haar held, soms in de vorm van een brief, meestal in een beschrijving waarin het verhaal van de 'held' zich soepel mengt met de biografie van de auteur. Daarmee is het een heel persoonlijk boek, dat heel soms zelfs de vraag oproept: wil ik dit wel weten? Maar het hoort bij de doelstelling: om je te helpen je eigen biografie tegen het licht te houden van een bijbelse held en dan te zien dat het verschil tussen jezelf en die held vaak niet zo heel groot is. De Bijbel kent immers geen lintjesregen, maar vooral mededogen. Zoals ik met Arjen Robben.

RIENK LANOY,
PREDIKANT KLOOSTERKERK

Bert Dicou & Koen Holtzapffel (red.), *Mijn held en ik: Autobiografisch bijbellesen*. Middelburg: Skandalon (2020).

C O L U M N

KAASKOP IN WONDERLAND

Als nuchtere Hollander op Bali wonen; het zijn twee uitersten die goed samengaan. De cultuurschok is zo groot dat het haast lachwekkend wordt, zoals je op de kermis gehusseld raakt in duizenden kleuren, gekmakende lichten en rare herrie.

Ik ben vormgever van tijdschriften en zat in Den Haag vanuit mijn huurflatje al jaren mijn fijne werk te doen, verlangend naar exotische oorden en extreme belevingen. Er zaten weken bij dat op en neer naar Albert Heijn het verzetje van de dag was.

Mijn sociale leven bestond uit de hele dag online contact hebben met vrienden in het buitenland. Waarom zou ik eigenlijk niet een flatje huren op Bali, waar ik al jaren graag kom en een grotere vriendenkring heb dan in Nederland?

Met een goede laptop heb ik het gewoon maar eens geprobeerd: midden in een drukke deadlineperiode naar Bali vliegen en daar mijn werk doen op een hotelkamer met feilloze wifi. Bij terugkomst vroeg ik aan mijn klanten of zij er iets van hadden gemerkt dat ik niet in Nederland was tijdens de laatste editie van het blad in kwestie. Hè, was je niet in Nederland? Waar was je dan? Op Bali! Nee, niemand had er iets van gemerkt. Toen heb ik de knoop doorgehakt en ben

ik drie jaar geleden geëmigreerd naar het eiland van de goden, zoals Bali wordt genoemd.

Deze bijnaam heeft Bali te danken aan de onvoorwaardelijke prioriteit die het geloof hier heeft. Balinees hindoeïsme uit zich op alle uren van de dag, op alle mogelijke plaatsen, in talloze wonderlijke gewoontes en gebruiken. De weldaad voor de buitenstaander is de voortdurende streling van de zintuigen. Dat zijn wij in Nederland niet gewend, zulke heerlijke geuren, geluiden, kleuren, bloemen, schitterende tempels, optochten en feestdagen die weken kunnen duren.

‘Waar is dat dan allemaal voor?’ hoor ik mezelf vragen, ‘moet ik dat niet eens uitzoeken?’ Weet je wat, ik vraag het aan mijn Balinese vrienden, maar die blijken het ook niet te weten. Wel weten ze wanneer ze ergens moeten verschijnen en dan volgen ze gewoon wat iedereen doet. De klerenkasten puilen uit van de schitterende gewaden, voor elke gelegenheid en in alle maten. Maar waarom de dingen gaan zoals ze gaan, dat weten ze niet. Dat is voorbehouden aan de ingewijden, de priesters en andere dragers van het geloof, die je niet in je favoriete beachclub tegenkomt.

Een van de hoogpunten van het jaar, voor sommigen het dieptepunt, is de nationale Stiltedag, Hari Nyepi: 24 uur waarin geen licht mag worden gebrand en iedereen thuis moet blijven met de gordijnen dicht en zonder tv. Die wordt landelijk afgesloten, geen geluid, duisternis, niemand op straat. Zelfs het vliegveld is dicht. Een coronalockdown avant la lettre. Alleen de ingewijden in het geloof gaan de straat op om boze geesten van het eiland weg te drijven.

Om die geesten uit hun schuilplaatsen te

trommelen, is er de avond daarvoor een hels evenement: het Ogoh Ogoh festival. Metershoge horrorpoppen, prachtig gemaakt maar afschrikwekkend genoeg, worden in elke wijk en in ieder dorp in een nachtelijke optocht met hels kabaal door de straten gedragen. Als je zintuigen een oplawaai nodig hebben, moet je hier bij zijn. Iedereen doet mee, uitzinnig van opwindend en toewijding. Jongeren zijn weken onbereikbaar,

uitsluitend in touw met de voorbereidingen voor deze nacht.

Heb ik er nu wel of niet iets mee te maken, denk ik als ik in de pikdonkere Hari Nyepi-nacht stiekem op mijn balkon ademloos naar de sterrenhemel staar, genoegzaam versmolten met de kosmos.

PIETER VAN SCHOUWENBURG IS VORMGEVER VAN KERK IN DEN HAAG.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN. OPNAMES EN AGENDA OPTREDENS: KERKINDENHAAG.NL

Klaagzang van een kunstenaar

Men zegt dat ik als kunstenaar moet lijden; een kunstenaar moet lijden voor de kunst.

Nou wil dat aardig lukken deze tijden.

De hulp van de regering is bescheiden, dat moet ik dus natuurlijk zien als gunst.

Ik weet gewoon niet waar ik aan kan kloppen.

Ach, had ik maar een nertsenfokkerij, dan kwamen ze met tonnen op de proppen om snel met deze slachterij te stoppen, en dan zat ik er heerlijk warmpjes bij.

Maar nee, ik moest zo nodig liedjes kwelen, en dat komt mij behoorlijk duur te staan.

Er is geen podium om op te spelen, geen festival waar ik de show kan stelen; de culturele sector gaat eraan.

Het beetje geld dat ze nog bij ons planten dat gaat vooral naar personeel en huur, en dat is voor acteurs en muzikanten, voor zangers, dansers en komedianten, die niets ontvangen toch een beetje zuur.

Dan hadden ze maar nertsen moeten fokken, dan bleef je financieel gezien gezond. De overheid zou lieve duiten dokken en wanneer alle nertsen zijn ‘vertrokken’, dan stap je over op konijnenbont.

Mark Rutte, ook cultuur is als een vaasje dat breken kan. Ik zeg dit zonder scherts. Ik snap het wel, u bent geen Sinterklaasje, maar telkens is de kunstenaar het haasje, maar telkens is de kunstenaar de nerts.

Nicole van Schouwenburg over haar huisaltaar:

‘Ik geef een 10 voor mijn geluk’

Hoe wijden Hagenaars zich thuis aan een hogere macht of overtuiging? *Kerk in Den Haag* is daar nieuwsgierig naar en gaat op zoek.

Nicole van Schouwenburg bij haar boeddhistisch huisaltaartje.

Als je op de bank in de huiskamer van Nicole van Schouwenburg zit, valt het boeddhistisch altaartje niet eens zo op. Een klein bankje met twee kandelaars op een tafel. Maar het belangrijkste wordt dan ook aan het zicht onttrokken en zit achter een luikje aan de wand. Als Nicole het opent, zie je een papierrrol met een oud-Japanse inscriptie. Op de rol staat een mantra die de kern van de leer van de Lotus Soetra samenvat. Dit is een van de belangrijkste boeddhistische geschriften, die wordt beschouwd als de hoogste leerstelling van de Boeddha.

Elke ochtend begint Nicole haar dag met een half uur de mantra te ‘chanten’: een vorm van zingend reciteren. Het ritueel begint met een slag op een gong. De mantra ‘nam myoho renge kyo’ gaat over toewijding (*nam*) en over de diepe bron van leven die er altijd is (*myoho*): je ziel kent verschillende bestaansvormen, leven op aarde, maar ook na de dood leeft de ziel voort. De lotusbloem (*reng*)

staat symbool voor de wet van oorzaak en gevolg. Nicole: ‘Alles wat je denkt, zegt en doet, heeft gevolgen. Als je bijvoorbeeld woedend bent, kan dat

‘Door het chanten kwam ik erachter wat me dwarszat’

een vernietigend gevolg hebben. Dat is de min-kant. Maar woede kan ook een drijfveer zijn om iets voor anderen te doen. Dat is de plus-kant. De keuze kun je zelf maken, als je je er bewust van bent dat je een keuze hebt.’

Lotusbloem

‘Door de mantra te chanten leer je om je gevoelens te onderzoeken, de oorzaken te achterhalen en negatieve gedachten of gevoelens om te zetten in positieve. Het heeft een mystieke werking

die ik niet rationeel kan verklaren. Toen ik een burn-out kreeg, kwam ik er door het chanten achter wat me allemaal dwarszat. Er ging eerst een beerput open. Daarna ben ik langzaam gaan beseffen wat de oorzaak was en kon ik het ongezonde mechanisme – ‘ik ben pas wat waard als ik heel hard werk’ – loslaten. Daardoor ben ik

‘Alles wat je denkt, zegt en doet, heeft gevolgen’

heel rustig en gelukkig geworden. Toen ik vijftig werd, dacht ik: als ik mijn geluk nu een cijfer moet geven, is dat een 10. Dat komt echt door wat ik geleerd heb in mijn geloof. De lotusbloem is, naast het symbool van de wet van oorzaak en gevolg, een prachtige bloem die bloeit uit de modder. Dat staat symbool voor schoonheid en voor kracht die kan voortkomen uit narigheid. Je kunt diep in de shit zitten en er toch mooi uitkomen.’

Zachter

Nicole heeft de ‘bloeit uit modder’ als eerste gezien bij haar broer. Hij had grote problemen, maar toen hij boeddhist werd, zag ze bij hem ook een grote positieve verandering. Dat is inmiddels alweer 26 jaar geleden. ‘Ik werd nieuwsgierig hoe iemand zo kon veranderen. Ik ging een paar keer met hem mee naar bijeenkomsten. Wat me aanspreekt in het Nichiren-boeddhisme, is dat je de filosofie volgt en niet een persoon. Je aanbidt geen beeld; de boeddha-natuur zit in jezelf. Voor mij is het belangrijk dat de Lotus Soetra leert dat je ieder moment in je leven verlichting kunt bereiken. Dat is de positieve kant van iedere staat van zijn – denken, voelen en handelen – en stijgt uit boven de beperking van je eigen ‘ikje’. Het is een eenwording met al het positieve in het universum.’

Nicole heeft door haar boeddhistisch geloof moed, wijsheid en vertrouwen gekregen. ‘Dat kun je heel goed gebruiken in moeilijke tijden als nu met het coronavirus.’ Anderen zeggen wel eens tegen Nicole dat ze aardiger is geworden sinds ze boeddhist is. ‘Ik herken dat wel’, zegt ze. ‘Ik was vroeger meer gesloten en ik leg nu beter contact met anderen. Ik ben zachter geworden en dat vind ik een verrijking.’

JAN SPIJK